

O evocare

A fi român într-un sat multi-etnic

Am crescut într-un sat bucovinean atipic: Mușenița.

Era un sat multi-etnic, un fel de rezumat al Europei. Acolo mi s-a format o linie a vieții, o dominantă ecumenică, de înțelegere a neamurilor. Acolo mi s-a format reflexul că lumea este un sat mare, în care se vorbesc diferite limbi: lumea este satul nostru extins la scara planetei.

Comuna Mușenița este în nordul României, lângă Siret. Este un sat care s-a mărginit, în chip ciudat, cu patru țări, dintre care două imperii: a avut granițe cu Rusia, cu Austria, cu Ucraina, cu Polonia. Și cum granițele sunt membrane permeabile, s-au petrecut treceri, infiltrații, absorbiri.

Astăzi comuna aceasta este un fagure cu cinci cămăruțe, cinci cătune. Are ca nucleu satul Mușenița, sat de răzeși români, distincți, cumiști: aceștia sunt păzitorii legii din bătrâni. Mușenița este atestată istoricește de circa 500 de ani. Are la temelie os de martiră. Chiar numele Mușenița vine de la „mucenița”, adică *martira*. Mormântul martirei se mai vede; în jurul acestui mormânt s-a format satul. Crucea mormântului se tot afundă în pământ, încetul cu încetul. Peste puțin, crucea va fi în întregime îngropată în pământ, așa cum peste sacru se așterne definitiv profanul.

La acest sat-nucleu sunt arundate 4 cătune, în majoritate din români, dar și cu minorități.

Cătunul Baineț, de vreo 60 de case, are o prospețime românească vestind muntele, vestind zona Suceviței, a Putnei.

Mai este arundat un cătun cândva polonez: Vicșani. Polonezii au fost așezați aici de pe vremea lui Ștefan cel Mare. După ultimul război mondial, polonezii de aici s-au repatriat în Polonia, iar acum, în Vicșani mai sunt 2-3 familii care păstrează doar nume poloneze, nu și limba. Pe vremea copilăriei mele, mai erau acolo vreo 10-12 familii de polonezi, aveau biserică catolică, dar făceau școală română. Prima fată care s-a lăsat îmbrățișată de mine a fost o poloneză, Cecilia, colegă de clasă la Baineț. Cecilia era o puieră subțire și ciolănoasă care, în 1953, s-a repatriat în Polonia, curmând bucuria amicitiei noastre timpurii.

Alt cătun arondat la satul meu este Climăuți, cu lipoveni, de rit vechi, ajunși aici după fuga lor mistică din Rusia, în sec. 17. Poetul Nichita Danilov este din acest sat.

Alt cătun este de ucraineni, a căror vechime (sau infiltrare, extindere) ține de încuscrirea lui Vasile Lupu cu hatmanul respectiv.

O uliță a satului Mușenița era locuită de familii de nemți (șvabi, cred), veniți de pe vremea când Bucovina era ducat austriac. Ei au dotat satul cu mori mecanice și cu alte tocmeli nemțești care-au ridicat Mușenița în stima vecinilor. După război, ei au plecat în țara lor.

În continuitate cu satul, osmotic, este orașul Siret, fostă capitală moldavă. Orașul Siret îmi pare un cartier al satului Mușenița, nu invers... Pe timpul copilăriei mele, în Siret trăiau mulți evrei, și primul meu prieten filosof a fost evreul Fuma, care mă uimea prin câte știa el, deși el îmi spunea că eu îl uimeam.

În Siretul copilăriei mele se găsea și o enclavă asiatică: o colonie de copii coreeni, așezată prin 1955, din orfanii războiului din Coreea. Eram pre-adolescent precoce, cred, dacă ar fi să judec după întâmplarea că m-am îndrăgostit de o micuță coreeancă. O vedeam cu greu, pe furiș, îi aduceam porumb fiert și pere din grădină, și plăcinte. Ea m-a învățat câteva cuvinte ale unei Asii enigmatice. Schimbam monosilabe platonice. Visam să mă căsătoresc cu ea! Dar instructora ei și diriginta mea ne-au domolit sever, spunând pur și simplu că numai micuța coreeancă avea vârsta măritişului (12 ani) iar eu, deși ceva mai mărișor, nu aveam încă vârsta însurătorii, conform codului corean.

Am avut și prieteni de naționalități diferite. Încercam să vorbesc cu ei pre limbile lor. Asta mi-a creat sentimentul „planetar” că pe lume nu există bariere lingvistice.

Tatăl meu cunoștea numai limba română.

Mama a învățat puțin și limba ocupantului austriac (și a vorbit nemțește cu mine, în copilărie). Dar tatăl n-a învățat-o. Mai târziu, după al doilea război mondial, tata n-a vrut să învețe nici limba ocupantului rus. Când l-am întrebat pe tata de ce nu a învățat limbile lor, el mi-a răspuns scurt:

„Să învețe ei românește”.

Și, într-adevăr, cu tatăl meu, toți acești megieși minoritari au vorbit românește. Și tata era un gospodar căutat, pentru diverse trebuințe. După război, în sat nu existau cai, și mulți veneau să-l solicite pe tata să-i ajute cu calul la munci agricole. Venea și-l solicita pe românește. Tata mai făcea în sat servicii de veterinar, și era chemat la urgențe veterinare, și-n toate cazurile vecinii minoritari îl solicita pe românește, explicând. El era săritor, răspundea imediat. De altfel, în cătunele cu minorități, toți erau bilingvi, dacă nu și trilingvi. Așadar, erau „europeni ai primei ore”. Căci în Uniunea Europeană va trebui să fim bilingvi, măcar bilingvi. Afară doar dacă oamenii nu vor face ca tatăl meu, zicând: „Să învețe ei românește! Să învețe Europa românește!”

Eu încercam să vorbesc cu fiecare minoritar al copilăriei mele pre limba lui (câte puțin, cu fraze colocviale, cotidiene); iar surorile mele i-au zis lui tata: „Uite, Vasile vorbește cu ei pre limbile lor. Are voie?”

Și tata a răspuns:

„Da. El trebuie să știe limbi străine, că el va umbla prin lume”.

Când tatăl meu a spus asta, eu aveam 12-13 ani. Mai târziu, peste ani, m-am amintit cu uimire că a spus-o. Nu știu dacă a fost o profeție, sau pur și simplu o deducție logică, mai ales că el vedea că eu nu iubeam muncile câmpului și fugeam de agricultură, trăgeam spre carte; și aveam dorul depărtărilor, plănuiam expediții geografice cu Ovidiu, un coleg de clasă. Oricum, sunt uimit de „profeția” tatălui.

Până azi, am trecut de patru ori peste ecuator, am făcut ocolul lumii, am poposit pe patru continente, am făcut – efemer – experiența emigrării în Noua Zeelandă, am făcut pelerinaje, misionariat cultural, expediții asiatice. Și în orice parte de lume, am avut acest sentiment familiar că sunt acasă, că sunt în satul meu multi-etnic. Firește, nu numai Mușenița este explicația capacității mele de adaptare, ci și faptul că mi-a dat Domnul o minte liniștită, mi-a dat înțelegere și m-a ferit de patologie xenofobă.

Mă întreba Liviu Ioan Stoiciu, un confrate drag care însă are frică de mapamond: „Ce te faci când ajungi noaptea într-un loc necunoscut, în Asia? Cui te adresezi? Cum te descurci?”

Îi răspundeam: „Este ca și cum ajungi noaptea într-un sat din Bucovina sau din Vrancea: bat la ușa unui om, ca la un consătean. Îi simt consăteni. Și această premisă psihologică îmi deschide toate ușile. Până acum, așa a fost”.

Liviu zice: „Dar dacă ăla nu te percepe ca pe un consătean? Și refuză să-ți deschidă!”

Zic: „În asemenea caz, bat la ușa unei mănăstiri. Toată planeta este presărată cu mănăstiri. Mitropolitul indian Mar Osthathios chiar îmi zicea: trăim pe o planetă-mănăstire.”

Poate părea curios că tatăl meu, păzitor senin și instinctiv al limbii române, se numește Andrucovici. Așadar avem un nume cu terminație slavă. Posibil să avem gene alogene? Nu știu. Ca o informație folclorică: un sătean din Bahrinești a întrebat-o pe mama, când făcea actele de căsătorie, „de ce te măriți cu un polonez?” Așa presupunea el, luându-se după nume. Mama i-a răspuns că omul ei este român, iar numele acesta se mai întâlnește la români în zona Cernăuți.

Mama mea se numea de-acasă Păun. Iar mama tatălui meu se numea Miculescu. Profira Miculescu.

Criticul Cornel Regman îmi spunea, prin 1982:

„Măi Andrucovici, tu trebuie să fii *rutean*, ca și Eminovici”.

Așadar a existat ipoteza că Eminescu a fost rutean, după unul din părinți.

Eu îl întrebam pe Regman: „Ce-i aia rutean?” (Încă nu știam nici măcar ce înseamnă rutean.) M-am informat, am citit, și i-am răspuns lui Regman, cu amuzare:

„Istoricii susțin că rutenii sunt daci liberi slavizați. Așa că, chiar dacă forțat s-ar admite o asemenea ipoteză, și Eminovici și eu suntem mai daci liberi decât un Regman!”

Un cercetător din Iași, Ion Popescu Sireteanu, a umblat la arhive, la documente și scrie că numele nostru este totuși Andru, cum o arată și rădăcina, dar a fost slavizat de

mitropolitul Bucovinei, Daniel Vlahovici, care era sârb și vlah de origine; el a slavizat pe capete numele lucrătorilor din cler, deci, posibil, și al unui străbun al meu...

Când era micuță, fiica mea Tamara mi-a zis într-o zi din senin: „Mă ț Andrule, compoziție de Asia ce ești tu!”

Oricum, fiica mea, trăind acum în Franța, are o nostalgie religioasă după România.

Limba este un aspect al sângelui.

Iar etnicitatea este un fel de „genă culturală” de care nu poți scăpa decât prin moarte.

Înțeleptul, iluminatul ratează planeta, când e cazul să-și apere ginta, familia, în plină globalizare.

Căci pentru oricine speța umană începe totuși, de la familie, de la neamul tău.

Înrudirea cu speța, omul o simte nu plecând „de la Adam”, ci de la familie, de la ruda imediată. Ruda este un fel de ușă spre speța umană, deși pentru unii este numai un zid.

Ca să-l simți frate pe străin, e nevoie de o iluminare. Dacă nu-i poți simți pe indieni neamuri prin iluminarea ta, cu siguranță că vei simți neamuri dacă-ți vei lua o nevastă indiană. Căsătoria este, așadar, o iluminare.

Un înțelept dintr-un trib amerindian care era eliminat din istorie pentru totdeauna (chiar în veacul 20) zicea:

„Sunt mâhnit că poporul meu este eliminat și un alt popor, al vostru, îi ia locul. Dar simt și o împăcare când știu că popoarele se compun din oameni. Poate că totuși suntem frați...”

Adică el a avut iluminarea că popoarele se compun din oameni, nu din etnii, nu din rase.

Îndrăznesc să spun că *am* această simțire; poate din cauza unor întâmplări iluminatorii; sau poate din darul Domnului; sau poate pentru că vin dintr-un sat cu vecini multi-etnici. Acolo am primit de timpuriu acest model psihic al trecerii de la satul natal la satul mondial.